

Сталеві арт-об'єкти України

У пошуку нових рішень і незвичайних матеріалів для створення творів мистецтва сучасні художники все частіше звертаються до сталі.

Їх приваблює відносна дешевизна сталі для виготовлення арт-об'єктів, довговічність, універсальність і візуальні характеристики.

Видатні сталеві скульптури минулого

А ще в XX столітті сталева скульптура була справжньою дивиною. Застосування сталі було щось на кшталт епатажу - до цього матеріалу вирішували звернутися лише найсміливіші діячі мистецтва. Відомий американський модерніст Олександр Колдер дивував високоповажну публіку монументальними скульптурами з забарвлених сталевих пластин. Пабло Пікассо створював свій всесвітньо відомий шедевр - статую "Голова бика" - з металобрухту. Небачена справа - кермо і сидло зламаного сталевого велосипеда перетворилися на дорогу скульптуру.

В Україні перший сталевий арт-об'єкт було створено ще у 1895 році. У 1900 році він отримав Гран-прі Міжнародної промислової виставки, що проходила у Франції. Йдеться про знамениту "Пальму Мерцалова", названої на честь свого творця Олексія Мерцалова, робітника "Новоросійського товариства кам'яновугільного, залізного та рейкового виробництва", яке пізніше стало Юзівським, а потім Донецьким металургійним заводом. У якості вихідного матеріалу автор використав зразок рейок, які виробляли на підприємстві (зараз ми б сказали, що арт-об'єкт став частиною рекламної кампанії з просування продукції метзаводу на закордонні ринки).

Для створенні пальми заввишки понад три метри з десятима листами та вінчиком на верхівці зварювання не використовували. Майстри зуміли створити сталевий шедевр за допомогою лише молота та зубила.

Оригінал пальми Мерцалова було вивезено до Гірського музею Санкт-Петербургу, і, незважаючи на численні прохання представників Донеччини, домогтися повернення витвору мистецтва на батьківщину

так і не вдалося. Проте, пальма стала своєрідним символом промислової потужності краю. Зображення сталевого дерева прикрашає геральдичну символіку Донецької області, офіційно затверджену у 1999 році. У 2000-х роках місцеві активісти розвивали культурологічні проєкти зі встановлення копій арт-об'єкту в столицях світу та на гірських вершинах. Знаменита сталева пальма Мерцалова має "двійника" й у м. Київ.

Ще одну знамениту сталеву скульптуру встановлено на київських пагорбах чотири десятки років тому. Незважаючи на неоднозначні емоції, які сьогодні викликають пам'ятники радянської епохи, величезний монумент "Батьківщина-мати" авторства Василя Бородея донині вважається одним із символів столиці України. До речі, ще за часів СРСР деякі мистецтвознавці угледіли візуальну схожість сталеві фігури Батьківщини-матері і мозаїчної Богородиці Оранти з Софіївського собору, ще однієї київської берегині.

Художні ідеї Бородея вирішили втілити на заводі ім. Паризької Комуні. Суцільнозварну фігуру Батьківщини-матері збирали з двох каркасів - основного, вагою близько 300 тонн і допоміжного, вагою трохи більше 100 тонн. На той час світовий досвід зведення суцільнометалевих скульптур був практично відсутній.

Експериментальним шляхом фахівці заводу визначили, що для обшивки сталевих каркасів потрібно взяти листи нержавіючої сталі товщиною 1,5 мм. Їх знадобилося 27, а загальна вага листів склала 90 тонн. Сталь виплавили на заводі Дніпроспецсталь, а виготовлення тонколистового нержавіючого прокату довірили металургійному комбінату Запоріжсталь. Для монтажу монумента використовували метод зварювання, спеціально розроблений Інститутом електрозварювання ім. Є.О. Патона. Довжина зварних швів, завдяки яким Батьківщина-мати знайшла звичний вигляд, склала 30 кілометрів.

Сучасні сталеві скульптури та інсталяції

Ідею юзівця Мерцалова, який використав продукцію рідного заводу для створення сталеві скульптури, підхопили в Дніпрі, тоді ще Дніпропетровську, в минулому десятилітті. Деякі з інсталяцій, встановлених на початку 2010-х на Інтерпайп-сталі, також виконані зі сталевих труб, що входять до асортиментного портфелю підприємства. Для прикладу можна навести об'єкт, який його автор, датський скульптор Олафур Еліассон, назвав "Твій тунель часу".

Тунель виглядає як своєрідний конгломерат з 11 арок, розташованих під різними кутами до поверхні землі. Споруда природним чином змінює свої обриси залежно від того, де знаходиться спостерігач. Тунель має й чисто практичне застосування. Насправді, це незвичайні ворота, досить широкі, щоб дати можливість розминутися двом вантажівкам, які в'їжджають на територію підприємства і залишають його.

Прагнення привнести арт-складову в виробничу середу межує в Україні з поступовим наповненням скульптурними композиціями міських екосистем. Хоча київський художник Олексій Золотарьов нарікає на те, що в українських містах є великий дефіцит гідних скульптур, його арт-об'єкти з металу вже прикрашають міські простори нашої країни.

Для прикладу можна навести скульптурну композицію "Рух супрематизму", виконану з іржавого металу, бетону і нержавіючої сталі. Відобразивши саму світобудову за допомогою простих геометричних форм, митець приводить

в рух його важкі металеві складові, надаючи додаткову динаміку урбаністичному пейзажу навколо. Арт-об'єкт встановлено неподалік станції київського метро "Шулявська".

А відвідувачі парку на Позняках у Києві мають можливість помилуватися дивовижним фонтаном з нержавіючої сталі у вигляді чотириметрової груші. Обтічний гігантський фрукт притягує погляди спостерігачів своїми гладкими металевими формами. Струмені води відтіняють сталеву фактуру фонтану і надають об'єкту просто сліпучого блиску. Автор зізнається, що експериментує з різними матеріалами, за допомогою яких можна "набрати" об'єм майбутньої скульптури. Це дерево і сталь, пластик і пір'я. Всі вони мають свої особливості - і в процесі створення художнього твору, і у подальшому сприйнятті арт-об'єкту глядачем. Припадає до ока те, що поки митця надихає сталь - його кращі і найбільш відомі твори виконані саме з неї.

Прикрашає київські вулиці й стріт-арт досвідченого скульптора Олександра Лідаговського. Його творчості також притаманні сміливі експерименти з матеріалами. Для створення своїх витворів автор застосовує класичну бронзу, гіпс, картон і навіть ... сміття! Однак особливе місце в його спадщині займають сталеві арт-об'єкти. Зазвичай це об'ємні фігури з листів нержавіючої сталі, які нещільно прилягають один до одного, з притаманним дзеркальним блиском і плавністю ліній. Відстань між металевими пластинами повністю прибирає будь-яку громіздкість, яку метал міг надати художній композиції. Хвилі повітря й світла пронизують сталеві листи, а різні кути огляду здатні повністю змінити перше враження від об'єкта. Матеріальні та об'ємні фігури раптово розсипаються на найтонші сталеві лінії, щоб за хвилину знову злитися у суцільні жіночі образи. З суворого і холодного металу автор вміє створити витвори, що викликають у випадкових перехожих

теплі й романтичні емоції.

Дві роботи Лідаговського - "Річка-Любов" і "Дівчина, яка приміряє хмари", встановлені в котеджному містечку Riviera Zolochе у Бориспільському районі Київської області.

Одеський скульптор Кирило Максименко створює скульптури з металобрухту. Сталевий кіг і такса, краб і сова, що читає, лелека, горила, риба, жінка-віолончель і огрядна "маман" біля однойменного ресторану прикрашають вулиці Одеси та інших міст України та світу. Потрібно сказати, що Максименко охоче співпрацює з різними підприємствами та брендами. Крім ресторану "Маман" можна відзначити двометровий сталевий капець Belsta, встановлений в Білгород-Дністровську, де виготовляють взуття цієї торгової марки. Вражає й триметрова металева риба, створена спеціально для відвідувачів Тузловських лиманів, хвіст і тіло якої можна привести в рух, що й роблять численні туристи.

Фото <https://m1tec.ua/>

Окремо хочеться згадати подарунок скульптора мешканцям Нікосії. Його п'ятиметрового металевого бика було встановлено біля Близькосхідного університету столиці Кіпру.

Скульптор Назар Білик створив свій металевий арт-об'єкт "Лапки" для мистецької резиденції на острові Бірючий. Назва витвору прямо відображає його суть - візуально воно являє собою великий плоский парний розділовий знак. На Бірючому Білик помістив в лапки частину морського узбережжя. І звичний пейзаж набув додаткового звучання. Хвилі, сонце, горизонт - це пряма цитата Творця?

Цитата з його послання

до людства? А може, це вказівка на переносне, іронічне значення? І море є лише атрибутом, суть якого не так вже й прямолінійна? Пізніше інсталяцію перенесли до італійських Доломітів, і там митець взяв у лапки гірську грядку, надаючи новий сенс засніженим вершинам.

Як ми бачимо, сталь відмінно підходить для монументальних композицій, які стають "візитівкою" міст і країн. Такі витвори мистецтва скульптори виконують у співдружності з великими металургійними підприємствами. Сталь використовують і для створення порівняно невеликих об'єктів. Вони народжуються в художніх майстернях, щоб потім прикрасити своїм сталевим блиском і благородством ліній міські вулиці, площі та парки.

<https://metinvestholding.com/ua/media/news/staljne-art-objekti-ukraini>